

УДК 338.483.11(292.452)

Паламарюк М.Ю.

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТАХ

У статті визначені території пріоритетного розвитку туризму в Буковинських Карпатах. Обґрунтовані напрями розвитку туризму в Буковинських Карпатах для територій кожного рівня пріоритету.

Ключові слова: Буковинські Карпати, туризм, гірський регіон.

В статті определены территории приоритетного развития туризма в Буковинских Карпатах. Обоснованы направления развития туризма в Буковинских Карпатах для территорий каждого уровня приоритета.

Ключевые слова: Буковинские Карпаты, туризм, горный регион.

The territories of priority development of tourism in Bukovina Carpathians defined in the article. Areas of tourism in Bukovina Carpathian areas for each level of priority based.

Keywords: Bukovina Carpathians, hiking, mountain region.

Актуальність дослідження. Природний стан гірських регіонів через їх важкодоступність для людини є більшою мірою збереженим, порівняно з рівнинними територіями, що надзвичайно важливо, виходячи з глобальних завдань збереження довкілля. Разом із цим природа гір більш вразлива до господарського втручання й в часи наростаючої економічної експансії потребує особливих підходів до використання місцевих природних ресурсів. В даній ситуації найбільш доцільним є робити акцент на розвиток туризму й рекреаційної діяльності. Розвиток туризму не тільки не суперечитиме збалансованому екологічному розвитку Буковинських Карпат, а навпаки, сприятиме цьому.

Постановка завдання. Головний потенціал розвитку гірських територій Чернівецької області – це природно-рекреаційні фактори, а також самобутня історія та стиль життя місцевого населення. Можливості розвитку Буковинських Карпат залежать в першу чергу від розвитку туризму. Тому визначення територій пріоритетного розвитку туризму в Буковинських Карпатах стало основним завданням даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. В проекті Закону України «Про туристичні ресурси» територія пріоритетного розвитку туризму визначається як територія, на якій компактно сконцентровано туристичні

ресурси міжнародного і загальнодержавного значення та запроваджується спеціальний режим економічної діяльності, спрямований на раціональне використання туристичних ресурсів, розвиток внутрішнього і в'їзного туризму, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій, створення нових робочих місць [6].

В статті реалізовано спробу охопити усі етапи визначення територій пріоритетного розвитку туризму, розпочинаючи від географічної характеристики й закінчуючи пропозиціями щодо розвитку туризму в Буковинських Карпатах. Виділені наступні етапи дослідження:

Етап. Дослідження потенціалу туристичних ресурсів Буковинських Карпат, виявлення територій підвищеної атрактивності та визначення їх туристичного профілю.

Головними чинниками розвитку туризму й рекреації є природні передумови. Буковинські Карпати – вкрита лісом гірська система, яка знаходиться на південному заході області і простягається майже паралельними хребтами з північного заходу на південний схід. Пересічні висоти тут сягають 900 м, а максимальна – 1574 м (гора Яровиця). Гірський рельєф у поєднанні зі сприятливими кліматичними умовами створює передумови для розвитку як літніх, так і зимових видів активного відпочинку: пішохідного, гірськолижного; для альпінізму придатні скельні утворення Буковинських Карпат, як то скеля «Соколине око» та ін.

До великих річок гірського характеру належить Черемош. Глибокі долини, звивистість русел, швидка течія, нестійкий водний режим, наявність бистрин і перекатів надають особливу своєрідність гірським річкам і створюють широкі можливості для організації маршрутів водноспортивного та екстремального туризму, насамперед для сплаву на каяках і каное. До цікавих природних об'єктів, придатних для природознавчих екскурсій, належать: печера Олекси Довбуша, скельні утворення Соколине око та Протяте Каміння, річка Смугарів з Буковинськими водоспадами. Там, де хребет Ракова прорізає річка Путила, височіє скеля Кам'яна Багачка, або Заклята скеля, про яку на Путильщині дотепер живе легенда. На гірських територіях Чернівецької області цікавими для туристів є місто Вижниця, смт. Путила, смт. Берегомет та ін. Привабливі з точки зору туристсько-рекреаційного освоєння внутрішнє Путильське низькогір'я, перевали Німчич і Шурдин та ін. Район має виражену спортивно-оздоровчу спеціалізацію з пішохідним, гірськолижним і водними видами спортивною рекреації, а також розвинутий сільський зелений і екологічний туризм. Тут є умови для розвитку санаторно-курортного та пізнавального туризму.

В організації екологічного туризму значна роль відводиться національному природному парку «Вижницький», територією якого розроблені маршрути екотуризму. В смт. Берегомет можна відвідати еколого-просвітницький центр та зону стаціонарної рекреації парку. Національний природний парк «Вижницький» був створений у 1995 р. на базі заказників Стебник і Лужки [2]. У 2010 році на території Чернівецької

області були створені ще два національні природні парки: «Черемоський» – в межах колишнього однойменного регіонального ландшафтного парку; «Хотинський» – на території Хотинського, Кельменецького та Сокирянського районів вздовж Дністровського водосховища. Національний природний парк «Черемоський» створений з метою збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів гірських територій Буковини. Під державною опікою перебуватимуть 44 види рідкісних рослин, понад 120 видів хребетних та п'ять тисяч безхребетних тварин. Його територія охоплює 7117 га земель, у тому числі Державного підприємства «Путильське лісгосподарське підприємство», Карпатського державного спеціалізованого лісгоспу АПК.

Привабливими для туристів є етнографічні особливості району, що знаходиться в межах Гуцульщини. Кілька гуцульських фестивалів проходять у Вижниці та Путилі. В с.мт. Путила щорічно відбуваються традиційні проводи пастухів на полонини – «Полонинська ватра». У цей день пастухи збирають отари і відправляються у верхів'я гір, де вони пробудуть до осені. Головним символом свята є величезна ватра, адже цього дня вогонь запалиться на 30 полонинах і буде підтримуватися там аж до завершення літування. Путила є місцем проведення мистецького фестивалю «Шовкова косиця» та фестивалю сиру, в с. Підзахаричі щорічно проводиться фестиваль гумору «Захарецький гарчик».

У Вижниці функціонує музей Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Шкрібляка, створений у 1966 р. Фонди музею нараховують понад 7 тис. оригінальних творів, виготовлених випускниками та викладачами коледжу. Тут виставлені різьба по дереву, ткацтво, одяг та різноманітні вишивки, металева орнаментика, ювелірні прикраси, сучасні декоративно-ужиткові мистецькі вироби, живопис, графіка та ін.

З архітектурних пам'яток району виділяються дерев'яні храми Буковинських Карпат. У с. Селятин зберігся унікальний зразок сакральної дерев'яної архітектури – церква Різдва Пресвятої Богородиці – найстаріший дерев'яний храм у Буковинських Карпатах. Зведена у 30-ті роки XVII ст. без єдиного цвяха, будівля увібрала в себе елементи буковинського так званого «хатнього типу» та гуцульського купольного. На околиці Вижниці у Рівні знаходиться збудована ще у першій половині XIX ст. дерев'яна церква Св. Дмитра. Вона є довершеним зразком гуцульських трикупольних храмів. Слід зауважити, що населенні пункти Буковинських Карпат буквально рясніють дерев'яними храмами, дзвіницями та капличками. Миколаївська церква в Путилі, Успенська церква в Розтоках, Дмитрівська церква в Дихтинці, церква Св. Параскеви в Усть-Путилі, церква Симеона Стовпника в с. Мариничі (усі храми XIX ст.) – лише невелика частина дерев'яної сакральної архітектури Буковини.

II етап. Дослідження туристичної матеріально-технічної бази Буковинських Карпат, аналіз забезпеченості територій підвищеної туристичної атрактивності підприємствами туристичної індустрії.

Готельно-туристичні комплекси Буковинських Карпат представлені насамперед гірськолижними туристичними комплексами «Мигово» і «Німчич», готельно-ресторанним комплексом «Гірський узвіз», гірським готелем «Ковчег», садибою «Лекече» та ін. *Туристичний комплекс «Мигово»* розташований за 60 км від м. Чернівці, у с. Мигово, що на правому березі р. Мигівка, біля підніжжя гори мала Кичера Буковинських Карпат. Взимку «Мигово» – повноцінний гірськолижний курорт України із загальною можливістю обслуговування відвідувачів в кількості більше 3000 осіб на день. На території комплексу «Мигово» знаходяться кілька закладів розміщення загальною місткістю 322 місця та 34 апартаменти. Це – готелі «Карпатська зірка», «Саторі» та «Норіс», а також котеджний комплекс «Гірський світанок».

Туристичний комплекс «Німчич» розташований на гірській дорозі між селами Виженка і Підзахаричі на перевалі Німчич (586 м). Єдиний недолік комплексу «Німчич» – немає можливості здійснювати штучне засніження. Це пов'язано з тим, що комплекс розташований на вершині хребта Буковинських Карпат і тут немає можливості створити штучну водойму, щоб зробити запас води для снігової системи.

Готельно-ресторанний комплекс «Гірський узвіз» розташований у підніжжя Карпат у селі Виженка на березі гірської річки Мала Виженка. На території комплексу знаходяться: готель зі стандартними номерами та «люксами»; ресторан на 80 місць, оздоблений у гуцульському стилі.

Гірський готель «Ковчег» знаходиться на південь від села Долішній Шепіт дорогою через перевал Шурдин на горі Мегура (1313 м). Комплекс виготовлений з дерева, може одночасно прийняти від 12 до 16 відпочиваючих (6 двомісних номерів). *Садиба «Лекече»* знаходиться у Вижницькому районі на хуторі Лекече. Садиба, збудована з дерева та природного каменю, може прийняти від 20 до 22 осіб. На території садиби створений музей гуцульської культури, де представлені предмети побуту, вироби із дерева та шкіри.

До провідних оздоровчих закладів гірських територій Чернівецької області можна віднести пансіонати «Зелені пагорби» і «Черемош».

Пансіонат з лікуванням матері і дитини «Зелені пагорби» був створений у травні 1946 року в с. Виженка. Основним його завданням є: укріплення здоров'я практично здорових осіб, повноцінний відпочинок та лікування хворих із захворюваннями шлунково-кишкового тракту і верхніх дихальних шляхів. Влітку, крім оздоровлення, пропонується купання в річці Виженка, пішохідні маршрути та екскурсії Буковинськими Карпатами; в зимовий період – до послуг гірськолижний комплекс на перевалі «Німчич», що знаходиться неподалік.

Пансіонат з лікуванням «Черемош» знаходиться у на околиці Вижниці у Рівні. Влітку пансіонат функціонує як дитячий оздоровчий табір, де цілющі властивості гірського клімату поєднуються із купанням у річці Черемош і різноманітними пішохідними маршрутами Буковинськими Карпатами.

В Буковинських Карпатах розвивається сільський зелений туризм. Тут виділяються два ареали зосередження агроосель: Черногузько-Розтоцький та Путильський. Найбільше садиб знаходиться у селах, що розташовані неподалік від перевалу «Німчич» – Виженці (6 садиб), Розтоках (4 садиби) та ін. Сільський зелений туризм є «лагідним» до навколишнього природного середовища, тому є одним із найкращих напрямків рекреаційного освоєння природоохоронних територій [5].

У садибах Буковинських Карпат відпочивальникам пропонують відпочинок у поєднанні з різними видами рекреаційної діяльності: верхова їзда, збір ягід та грибів, піші погулянки та екскурсії, купання та риболовля у гірських річках, катання на лижах (узимку). Туристи також мають можливість долучитись до ведення домашнього господарства. Також у селі можна ознайомитись із народною творчістю – піснями, танцями, кухнею, звичаями та обрядами, особисто долучитися до народних свят.

III Etan. Дослідження транспортної доступності та інфраструктурної забезпеченості територій підвищеної туристичної атрактивності.

Автомобільний транспорт на сучасному етапі є одним з основних видів, який забезпечує пересування гірськими територіями. Щільна мережа автошляхів сполучає Чернівці з усіма районами області та регіонами України. Загальна протяжність автомобільних доріг з твердим покриттям по області становить близько 3 тис. км, а щільність – 354,2 км на 1000 км² території, що є одним з найвищих показників по Україні після Львівської і Тернопільської областей.

Автодороги Буковинських Карпат за багатьма параметрами (стан дорожнього покриття, кількість проїзних частин, швидкість пересування автотранспорту, забезпеченість дорожніми знаками і дорожньою розміткою, об'єктами сервісу) не відповідають європейським стандартам.

Заміські поїздки у межах Чернівецької області здійснюються маршрутними автобусами, які відправляються від центрального автовокзалу або ж від приміських автостанцій № 2 і 3. Поїздки в напрямку Карпат (Вижицький і Путильський райони) здійснюються від автостанції № 3. В межах Чернівецької області автотранспорт є основним, найзручнішим та, іноді, єдиним доступним засобом пересування між туристичними місцями, особливо в Буковинських Карпатах.

IV etan. Визначення територій пріоритетного розвитку туризму в Буковинських Карпатах з трьома рівнями пріоритетів за результатами досліджень попередніх етапів:

Території пріоритетного розвитку туризму першого рівня – це території зі сприятливими природними та історико-культурними передумовами розвитку туризму, розвинутою туристичною та транспортною інфраструктурою. Головним фактором формування і розвитку територій пріоритетного розвитку туризму є яскраво виражена “ресурсна орієнтація”, котра призводить до кластерної (зонально-кущової) форми територіальної організації (кластер – географічно близька група технологічно пов'язаних між собою компаній і взаємодіючих інституцій у

специфічній області, що мають багато спільного та взаємодоповнюють одна одну[3]). У Буковинських Карпатах на територіях пріоритетного розвитку туризму першого рівня необхідно сприяти розвитку таких туристичних кластерів:

Мигівський кластер характеризується найбільш сприятливими умовами для розвитку гірськолижного туризму, що є основною спеціалізацією даного населеного пункту, яку доцільно зберегти. Для розширення функцій цієї території перспективним є створення туристичних баз, орієнтованих на пішохідний туризм. Лімітуючим фактором для рекреаційного використання даної території є специфічна вартість земель у гірських районах Чернівецької області. Території Буковинських Карпат є водночас найдорожчими і найдешевшими. Наприклад, території, прилеглі до гірськолижного комплексу «Мигово» мають дуже високу ціну (15 тис.\$ за 1 ар), а інші території, які не мають відношення до жодного курорту, можуть вартувати до 1 тис.\$ за 1 ар. Земельна лихоманка і стихійна забудова в с. Мигово знищують тут традиційне господарювання.

Вижницько-Виженський кластер має значний потенціал для розвитку спортивно-оздоровчого і екологічного туризму. Високі показники пейзажно-естетичної різноманітності та розчленування рельєфу сприяють розвитку пішохідного, кінного, водного, велосипедного туризму, для яких потрібно прокласти гірськими річками, хребтами і долинами одноденні радіальні та багатоденні лінійні й кільцеві водні, пішохідні, кінні та велосипедні маршрути. Працівниками НПП «Вижницький» розроблені 6 еколого-туристичних маршрутів, 1 екологічна стежка. Перспективним є створення санаторно-курортних комплексів на базі ресурсів мінеральних вод, зокрема таких джерел – Лужки, Черешенька та ін.

Території пріоритетного розвитку туризму другого рівня – це території зі сприятливими природними та історико-культурними передумовами розвитку туризму, розвинутою транспортною інфраструктурою, але недостатнім розвитком туристичної інфраструктури. Територією другого рівня пріоритету можна вважати Вашківецький кластер, який має найменш розвинуту туристичну інфраструктуру, проте є найближчим до обласного центру; характеризується сприятливими умовами для розвитку культово-релігійного та етнографічного туризму. Жіночий православний монастир Святої Праведної Анни розташований біля м. Вашківці Вижницького району. Монастир засновано у 1993 р. на Аніній горі. В давнину тут існувала жіноча обитель. Поруч з монастирем у підніжжя гори розташовані археологічні пам'ятки, поселення початку нової ери. Крім того, у Вашківцях щороку 14 січня, у день святого Василя відбувається народний костюмований карнавал – Вашківецька переберія, чи Маланка, на яку збираються тисячі гостей із усього краю та з-поза його меж.

Території пріоритетного розвитку туризму третього рівня – це території зі сприятливими природними та історико-культурними

передумовами розвитку туризму, але недостатньо розвиненою транспортною інфраструктурою. Особливістю Путильського кластера буде збереження культурної спадщини гуцулів Буковини, оскільки гуцульське населення Буковинських Карпат зазнає впливу «цивілізації» та не зацікавлене у збереженні своїх етнокультурних особливостей і традицій. Тому тут доцільно розвивати сільський зелений та етнографічний туризм. Тут представлені народні звичаї, обряди, національне вбрання та місцеві художні промисли. Основну спеціалізацію даного району можна комбінувати із ознайомленням туристів з історико-культурними об'єктами, чому не сприяє малорозвинена дорожня мережа, яка часто потерпає від повеней на гірських річках. Через це найбільш привабливі для туристів території є важкодоступними. Необхідно провести роботи з покращення дорожнього покриття автомобільних доріг і під'їздів до дерев'яних храмів Путильщини.

V etan. Розробка заходів щодо розвитку туризму в Буковинських Карпатах для територій кожного рівня пріоритету:

- Короткострокові заходи для територій пріоритетного розвитку туризму I-го рівня. Це маркетингові заходи, що можуть бути реалізовані протягом одного року і передбачають: розробку на базі існуючих туристичних підприємств та інфраструктури нових конкурентоспроможних турпродуктів, а також їхнє просування.

- Середньострокові заходи для територій пріоритетного розвитку туризму II-го рівня. Це інвестиційні заходи, що можуть бути реалізовані протягом п'яти років. Вони спрямовані на розвиток туристичної індустрії через залучення приватних інвестицій, для чого на цих територіях має бути створений сприятливий бізнес-клімат у галузі туризму (регуляторна політика, податкові пільги, кредитна політика та ін.).

- Довгострокові заходи для територій пріоритетного розвитку туризму III-го рівня. Це інфраструктурні заходи, що можуть бути реалізовані протягом десяти років. Вони спрямовані на забезпечення транспортної доступності цих територій та розвиток туристичної інфраструктури шляхом фінансування із державного і місцевих бюджетів.

Висновки. Визначення територій пріоритетного розвитку туризму згідно схеми кластерного розвитку туризму дозволить підвищити ефективність використання туристично-рекреаційного потенціалу, сприятиме залученню інвестиційних ресурсів для удосконалення матеріально-технічної бази санаторно-курортних, готельних та ресторанних закладів, забезпечить підвищення життєвого рівня населення гірських територій, а також попереджатиме «ззелюднення» гірських сіл. Створення туристичних кластерів сприятиме забезпеченню раціонального, цільового використання гірських територій, вирішенню комплексних завдань щодо охорони природи та задоволення рекреаційних потреб суб'єктів відпочинку.

1. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : навч. посібник / В.Ф. Кифяк – Чернівці : Книги ХХІ, 2008. – 344 с.
2. Коржик В.П. Розширення території національного природного парку „Вижницький” за кластерним принципом: доцільність, необхідність, модельність (на прикладі регіону Буковинських Карпат) / Чорней І. І., Буджак В. В., Скільський І. В.. – Заповідна справа в Україні. – 2001. – 7 вип. – С. 70-90.
3. Національний природний парк „Вижницький”: природа, рекреаційні ресурси, менеджмент / В. П. Коржик, І. І. Чорней, І. В. Скільський та ін. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 356 с.
4. Портер Майкл. Конкуренція: Пер. з англ. - М.: Видавничий дім "Вільямс" 2005.
5. eep.org.ua/files/Стратегія%20розв.туризму%20Буковини.doc
6. <http://www.tourism.gov.ua>